

KRW Biotamonitoring in vis

Resultaten in Getijden Maas, Hollands Diep, IJsselmeer en Ketelmeer

Edwin Foekema & Michiel Kotterman

Email: edwin.foekema@wur.nl

Wat u kunt verwachten

1. Evaluatie van de praktische uitvoering

- Getijden Maas, Hollands Diep, IJsselmeer en Ketelmeer

2. Evaluatie van de keuze voor sub-adulte blankvoorn

- Representativiteit voor risico doorvergiftiging
- Representativiteit voor risico humane consumptie

3. Compliance toets bemonsterde waterlichamen

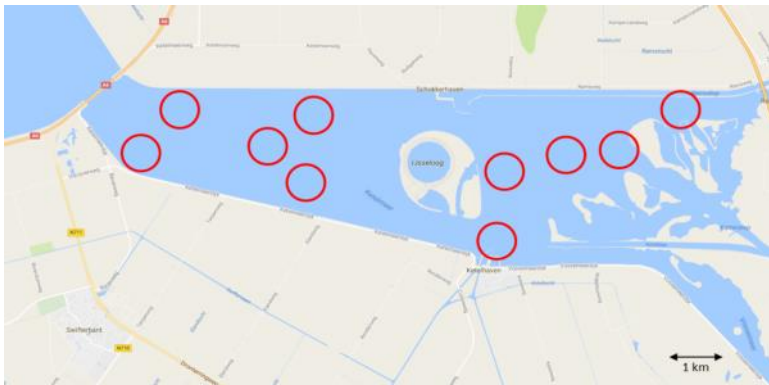
Vangstlocaties

IJSELMEER

GETIJDENMAAS

KETELMEER

HOLLANDS DIEP

De monsterset

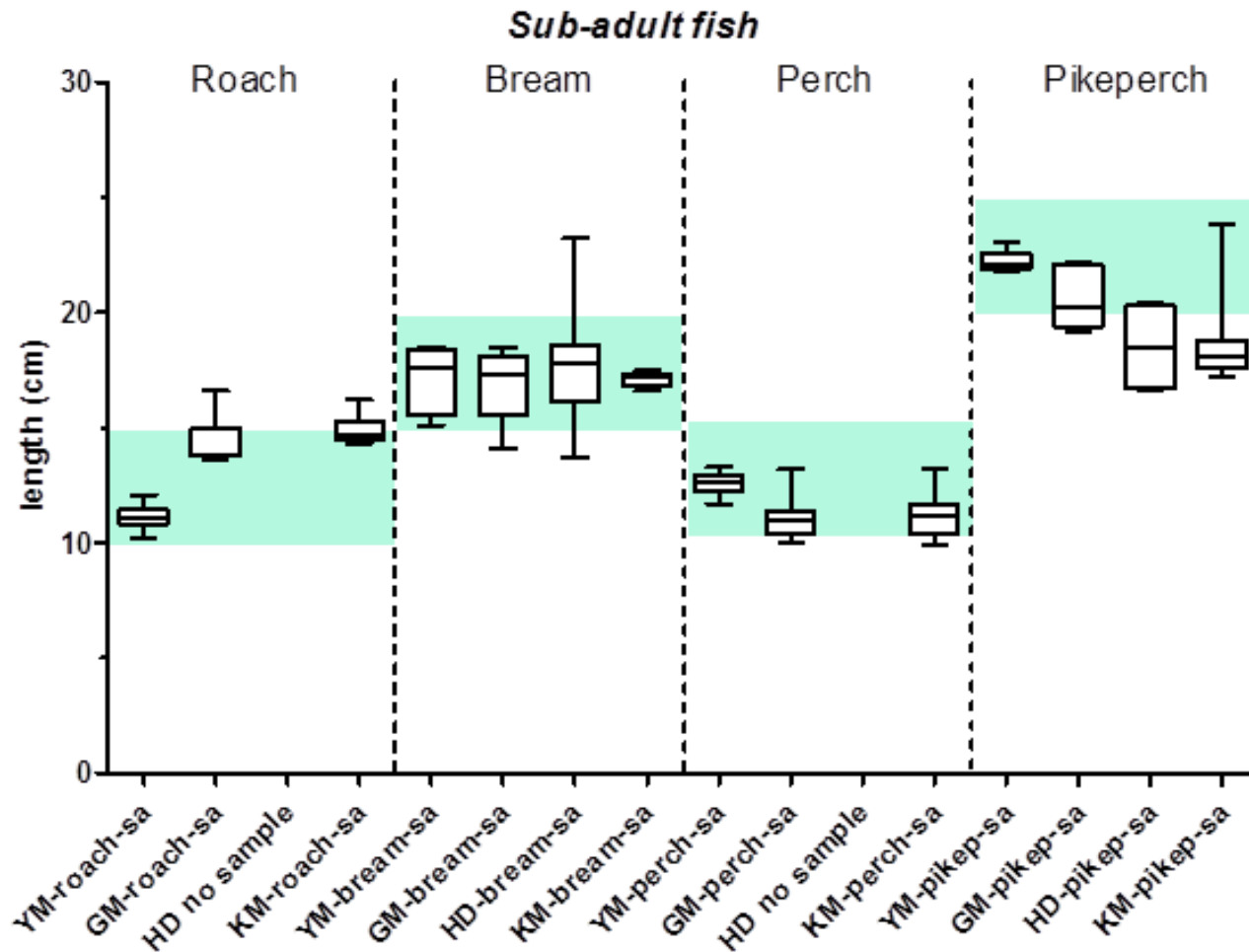
Species	Size class	Waterbodies			
		IJsselmeer	Getijdenmaas	Hollands Diep	Ketelmeer
Roach	Sub-adult	whole (6)	whole (9)	-	whole (9) filet (7)
	Adult	filet (8)	filet (8)	filet (10)	filet (8)
Bream	Sub-adult	whole (4)	whole (4)	whole (7)	whole (10) filet (9)
	Adult	-	filet (6)	filet (6)	filet (7)
Perch	Sub-adult	whole (9)	whole (8)	-	whole (10) filet (9)
	Adult	filet (7)	filet (4)	-	filet (9)
Pikeperch	Sub-adult	whole (5)	whole (8)	whole (4)	whole (9) filet (9)
	Adult	-	filet (5)	filet (6)	filet (9)

Voldoende geschikte vis soms lastig

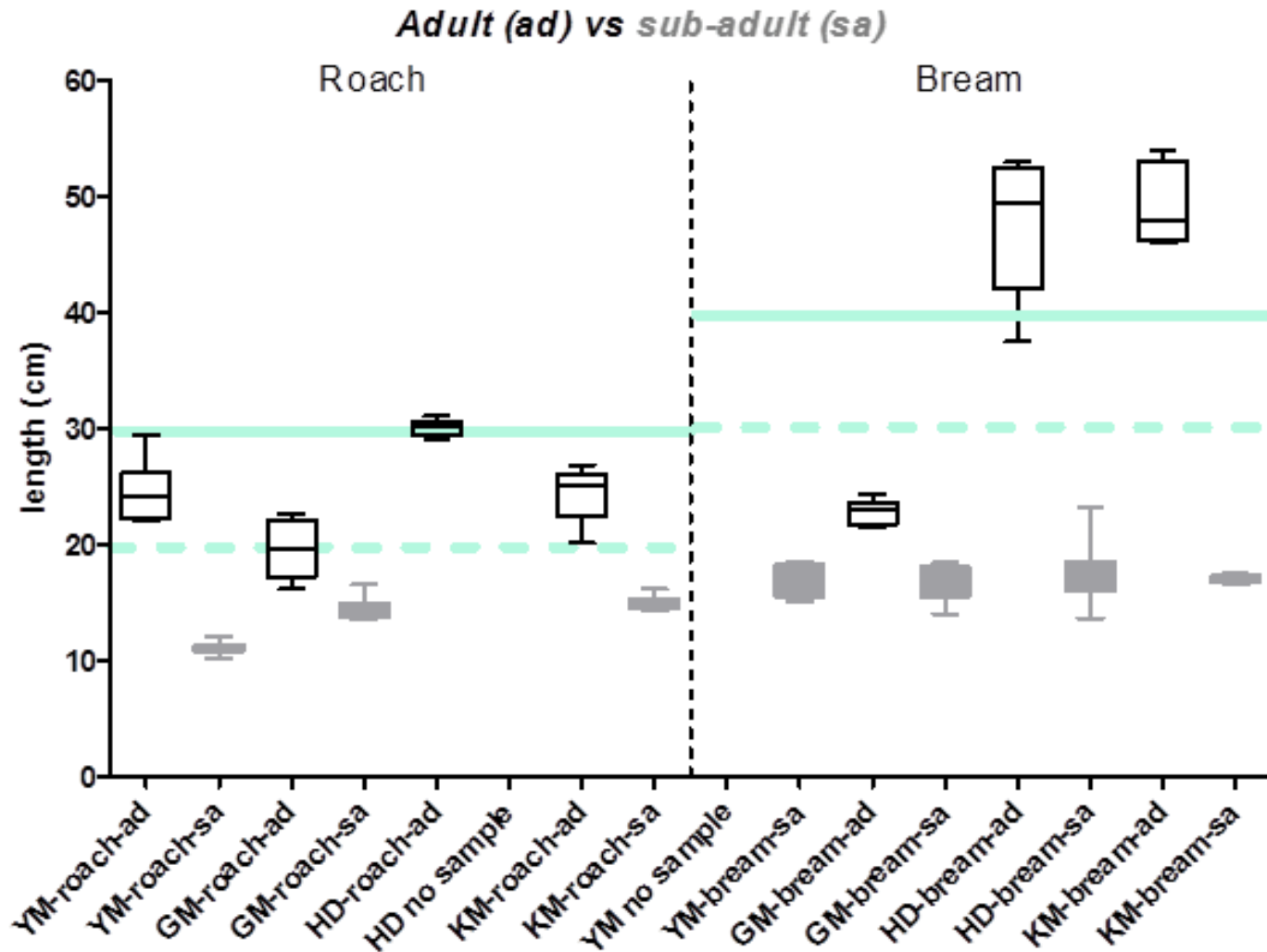
Monstergrootte 10 ind niet overal gehaald

Vooral grote vis problematisch

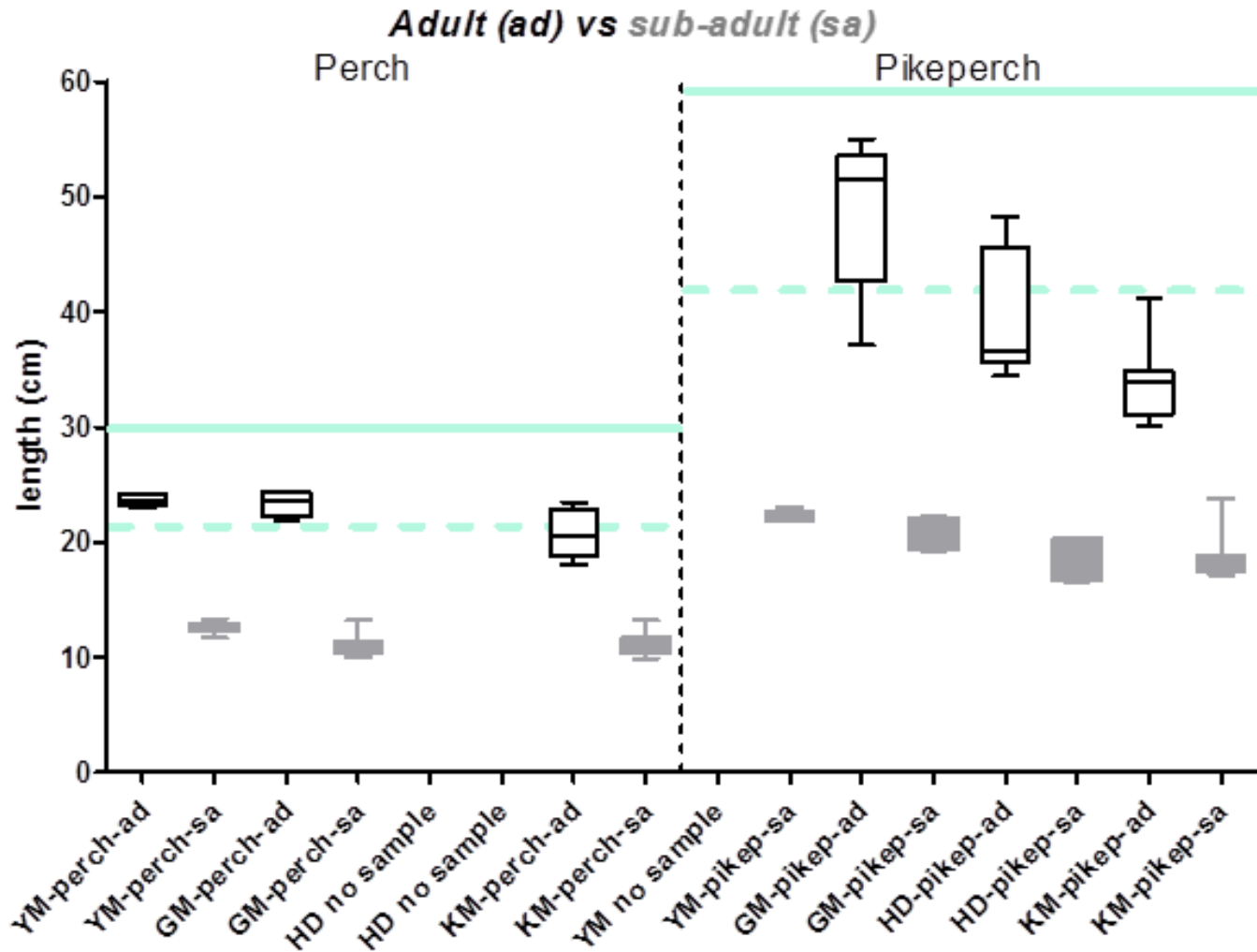
Lengte selectie sub-adulte vis

Lengte selectie adulte vis (1)

Lengte selectie adulte vis (2)

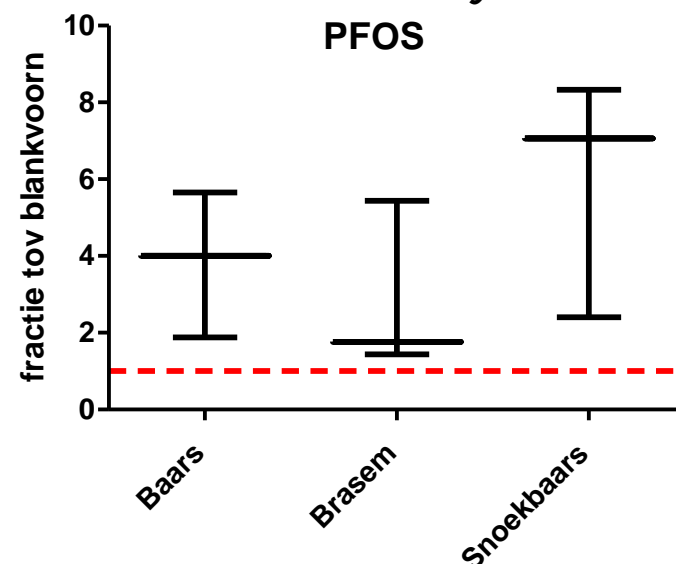
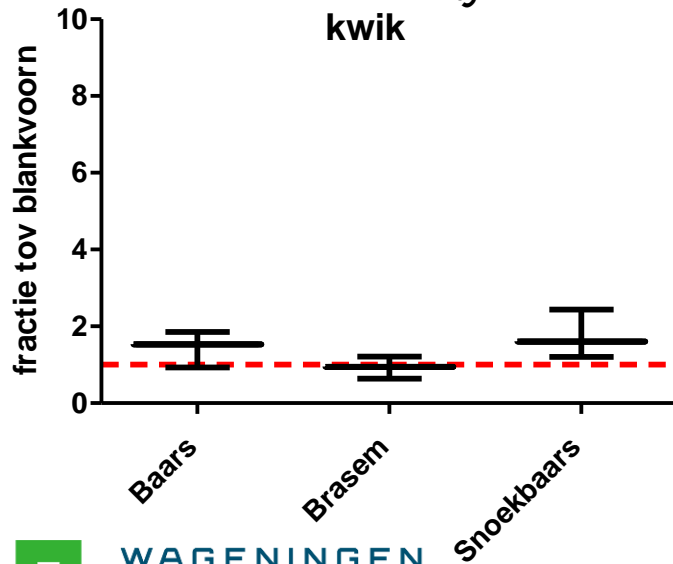
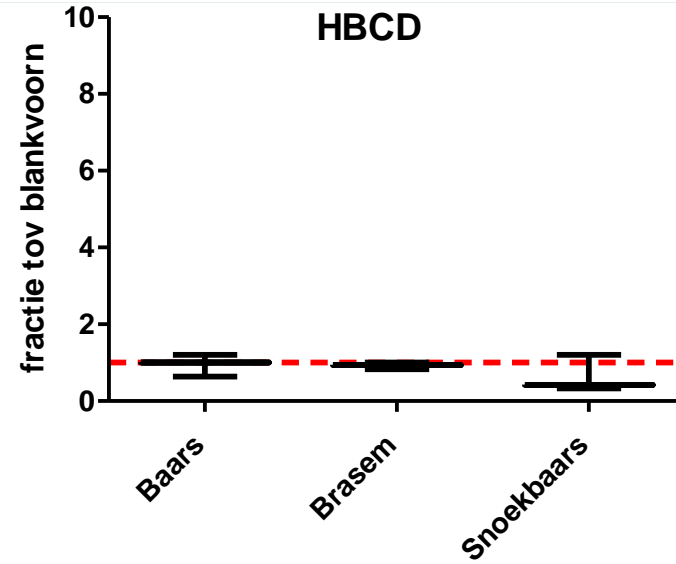
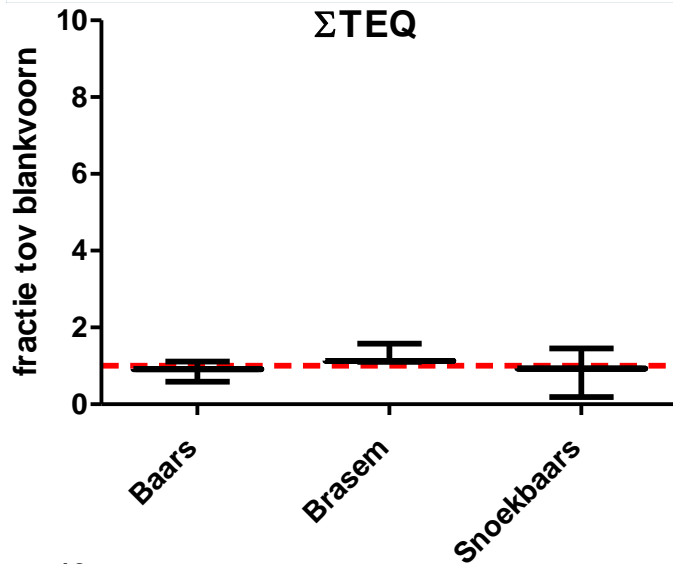

Evaluatie keuze voor sub-adulte blankvoorn

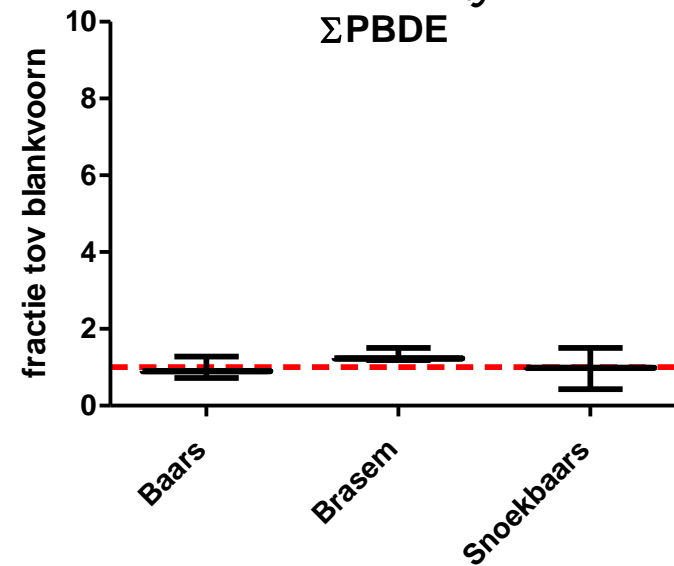
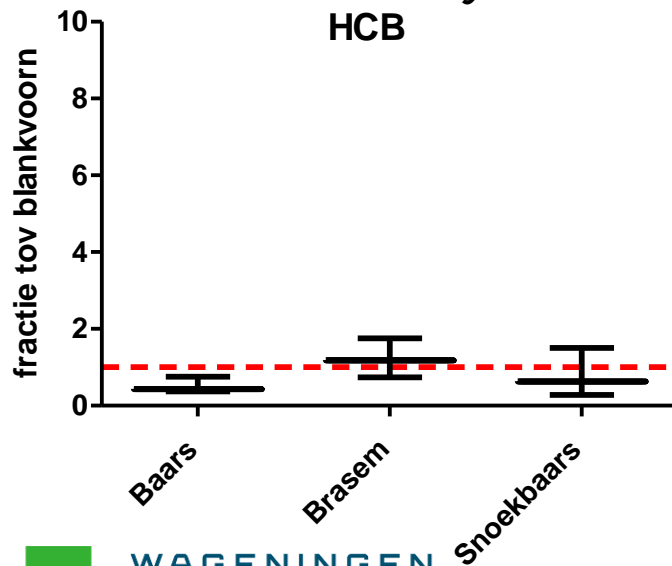
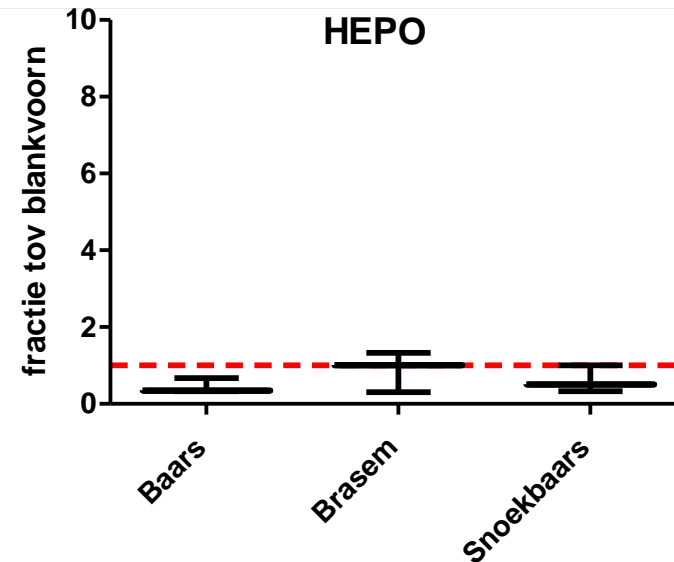
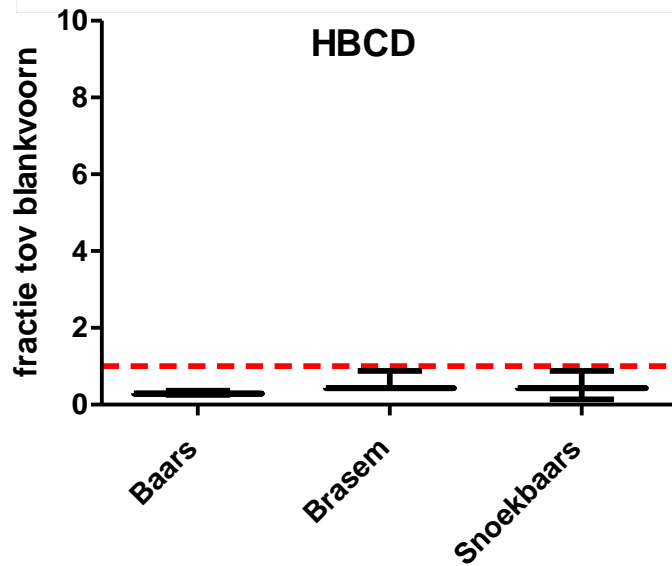
- Voor risico doorvergiftiging zijn gehele sub-adulte vissen meest relevant
- Hoe verhoudt het gehalte zich tot andere soorten?

Vergelijking met andere vissoorten (1)

Vergelijking met andere vissoorten (2)

Evaluatie keuze voor sub-adulte blankvoorn

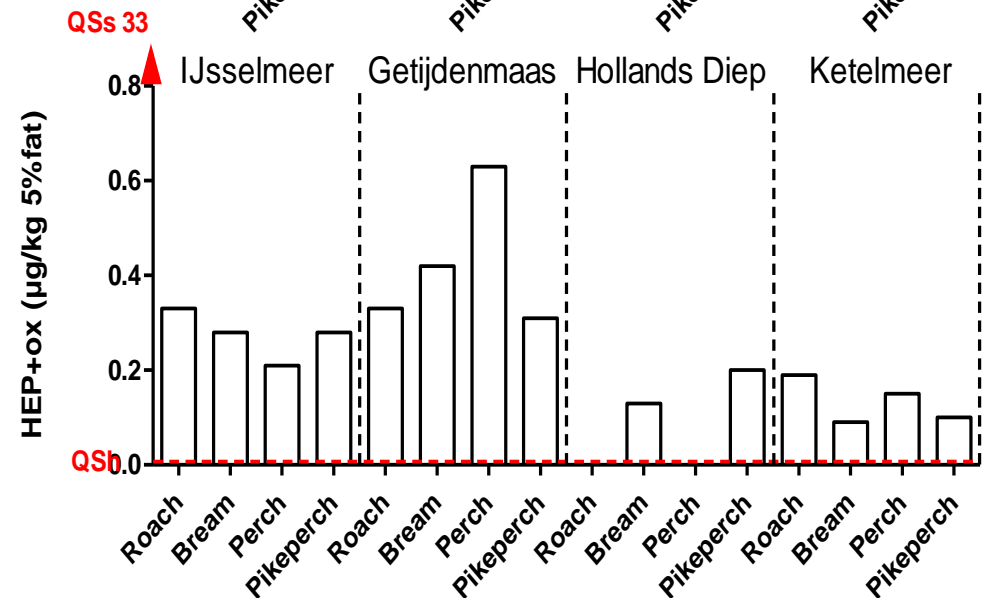
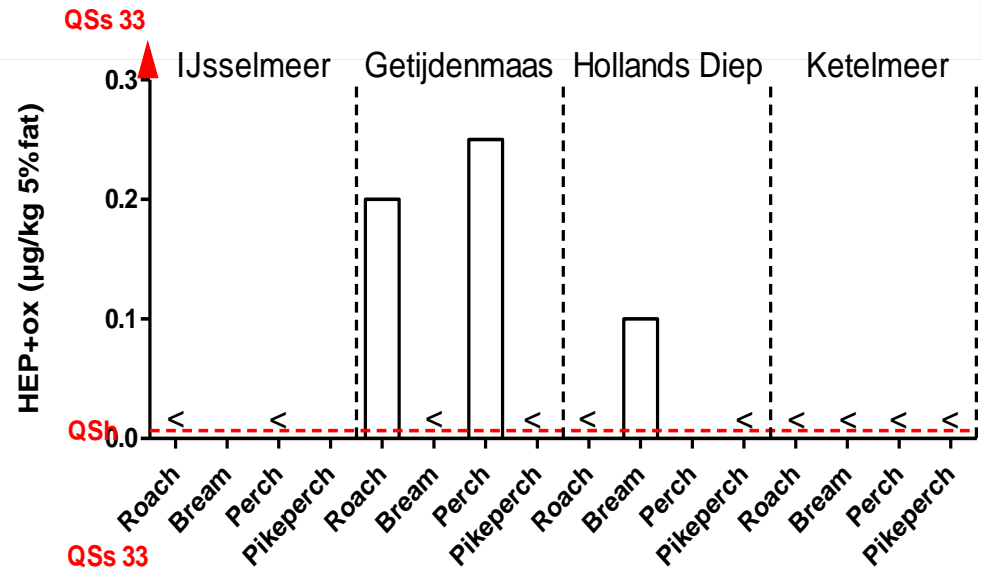
- Voor risico doorvergiftiging zijn gehele sub-adulte vissen meest relevant
- Hoe verhoudt het gehalte zich tot andere soorten?
- Muv PFOS zijn gehalten in sub-adulte blankvoorn gelijk aan andere sub-adulte vissen
- Hoe verhouden de gehalten in sub-adulte gehele zich tot gehalten in de filet van adulte vissen?

adulte filet vs sub adult geheel

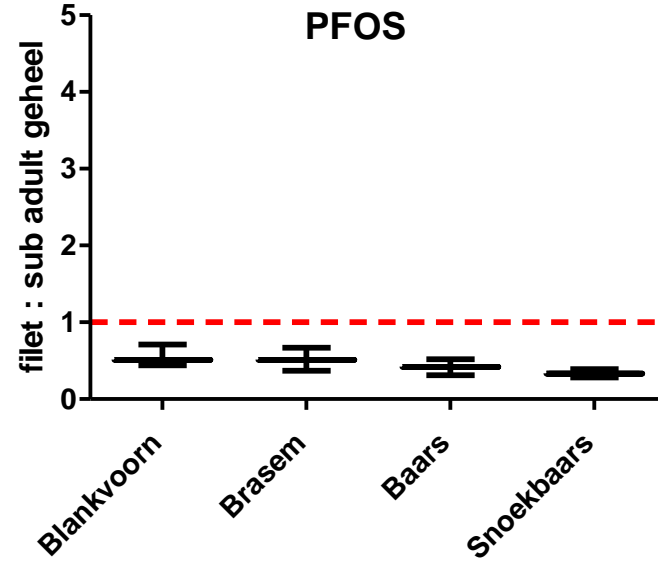
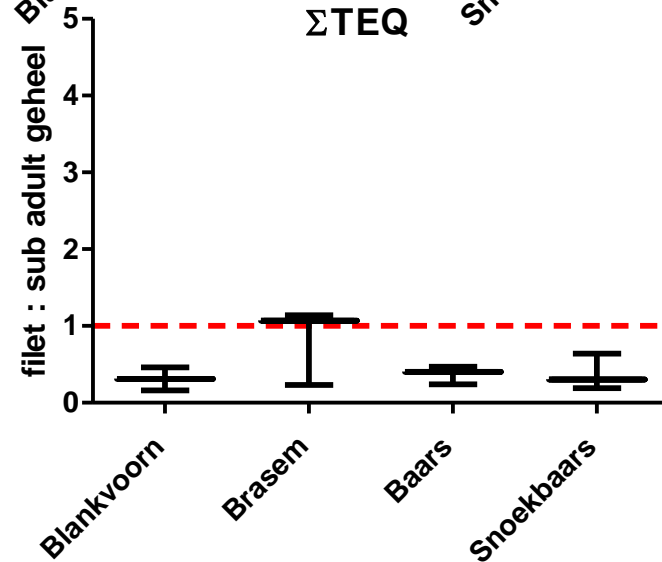
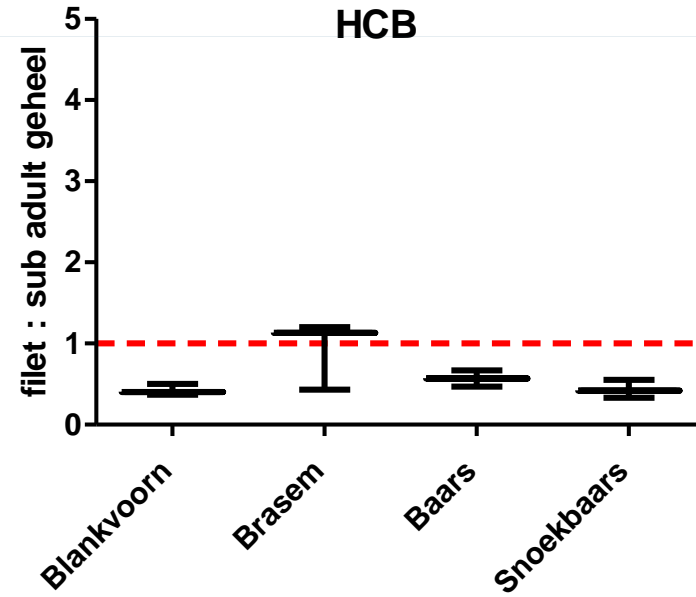
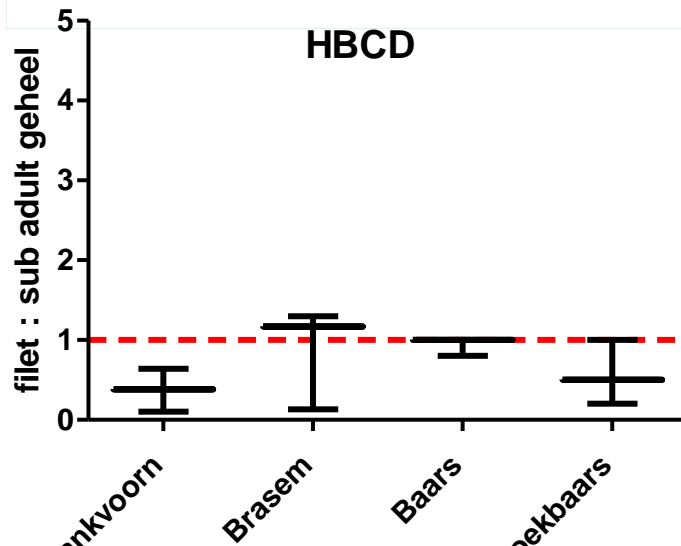
Heptachlor (HEPO)

Gehalten in filet (fig boven)
vaak beneden detectie limiet

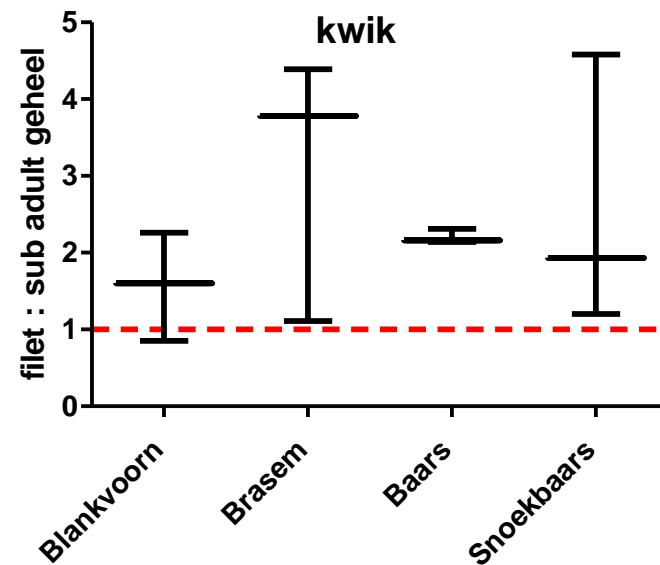
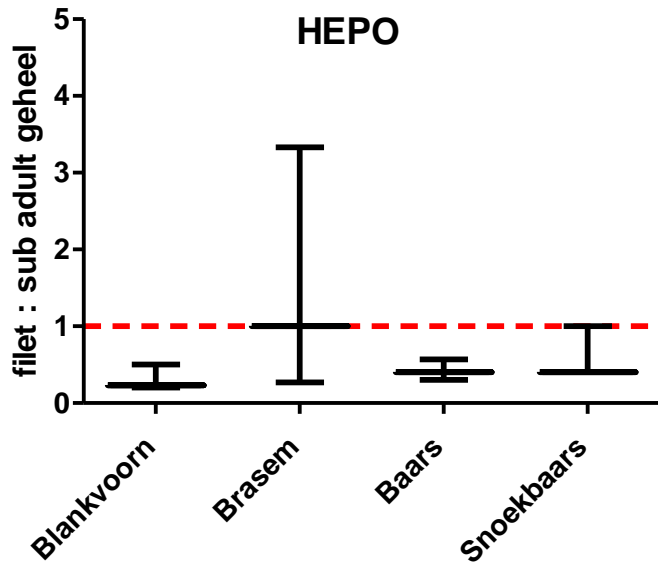
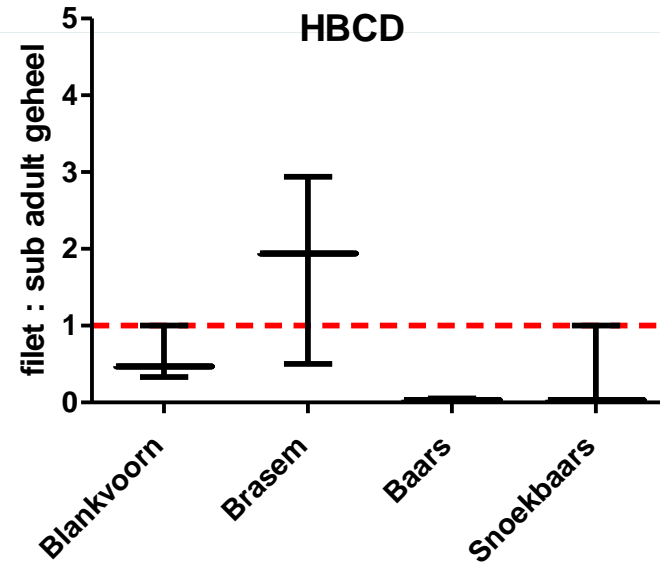
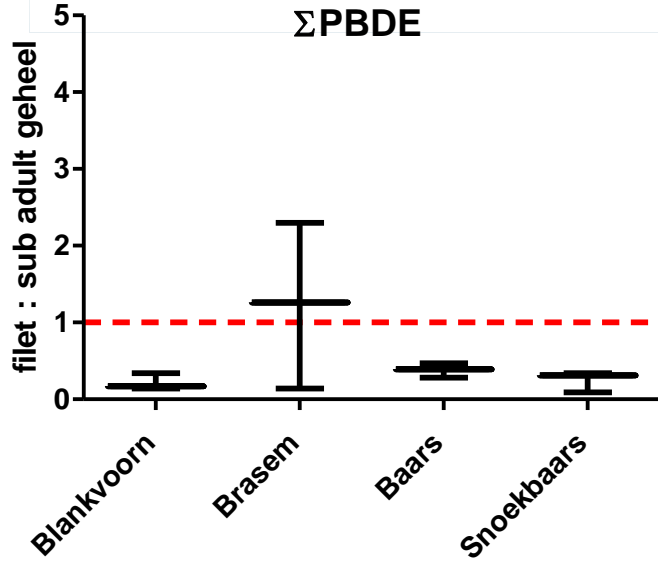
Maar QSh is lager.

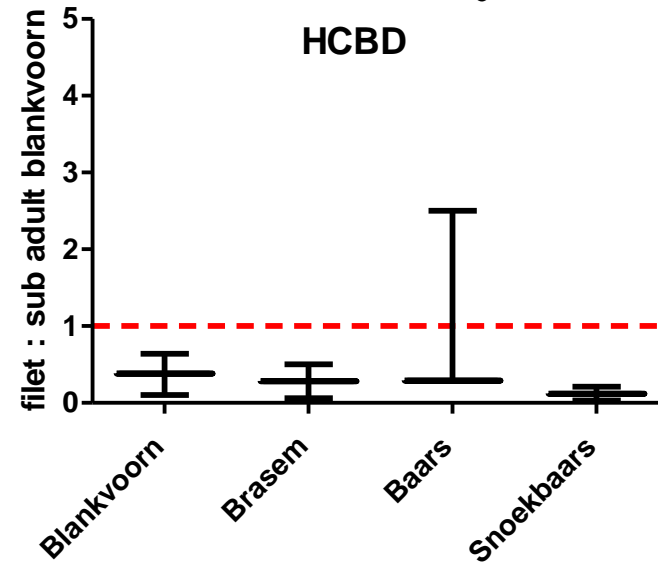
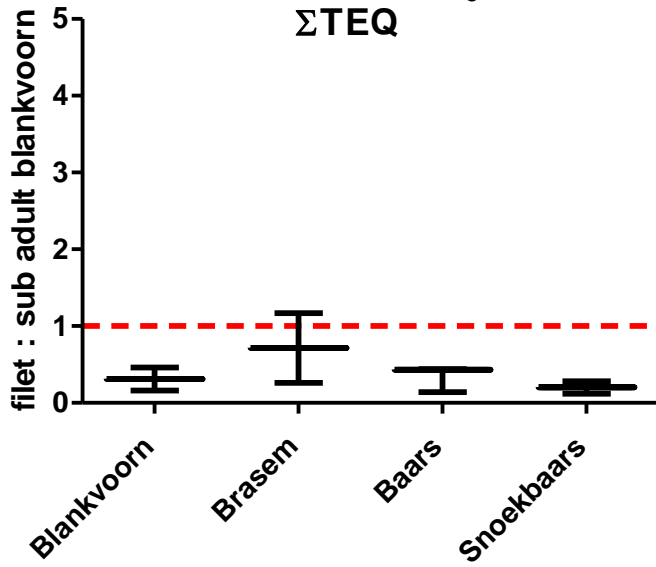
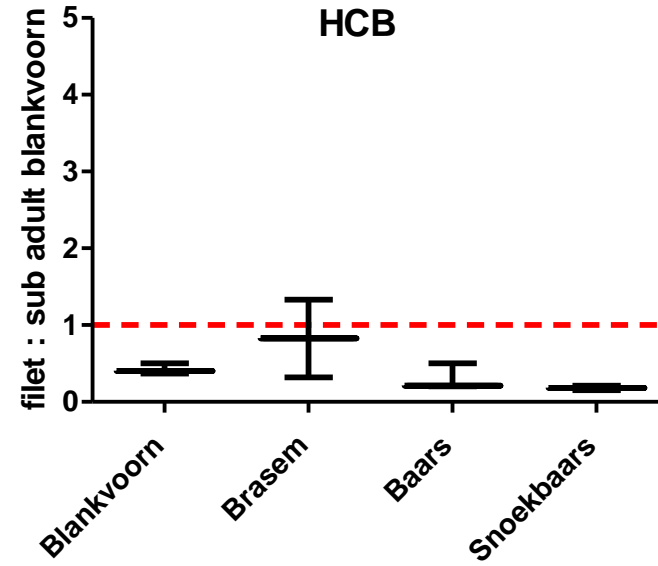
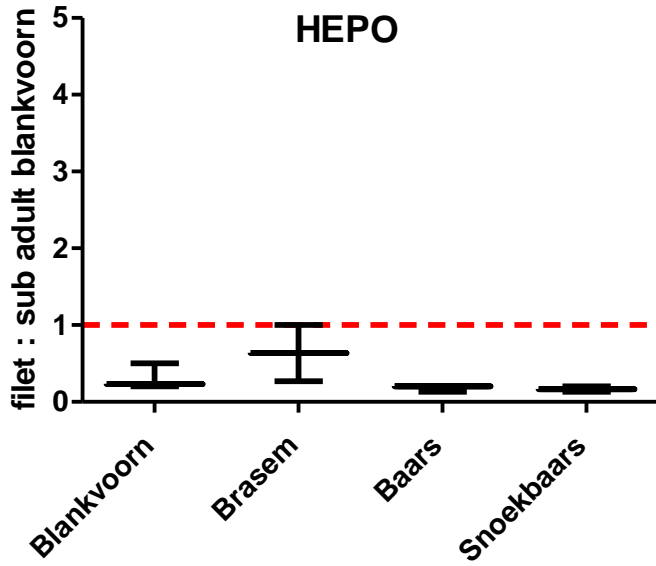
adulte filet vs sub adult geheel per soort (1)

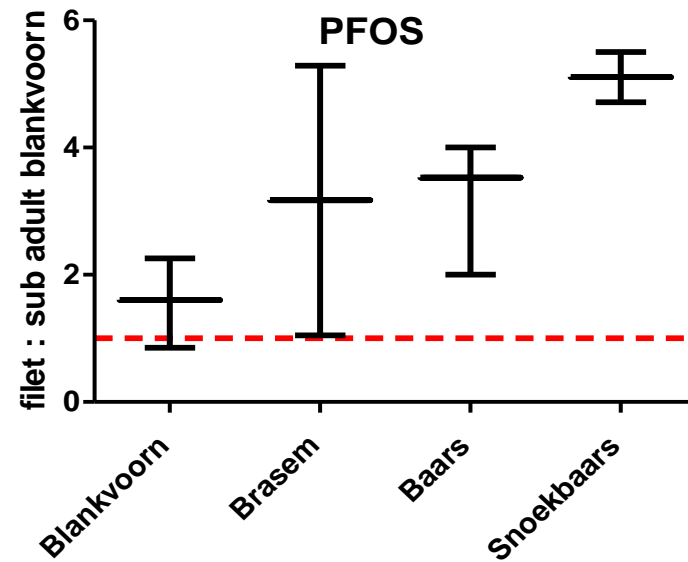
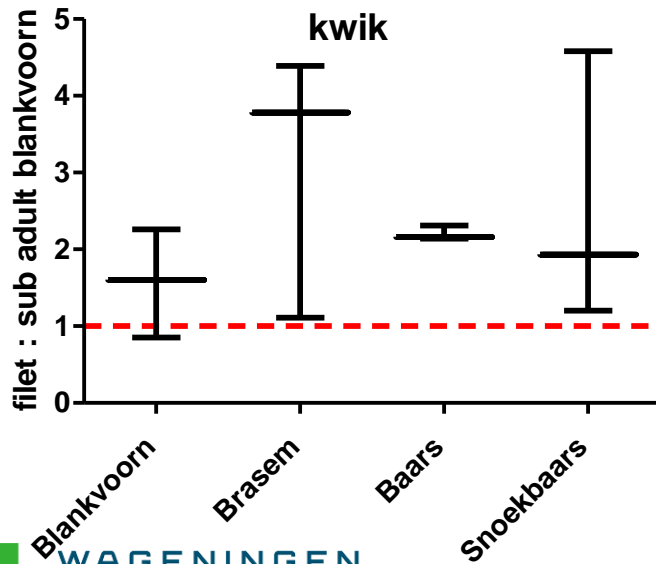
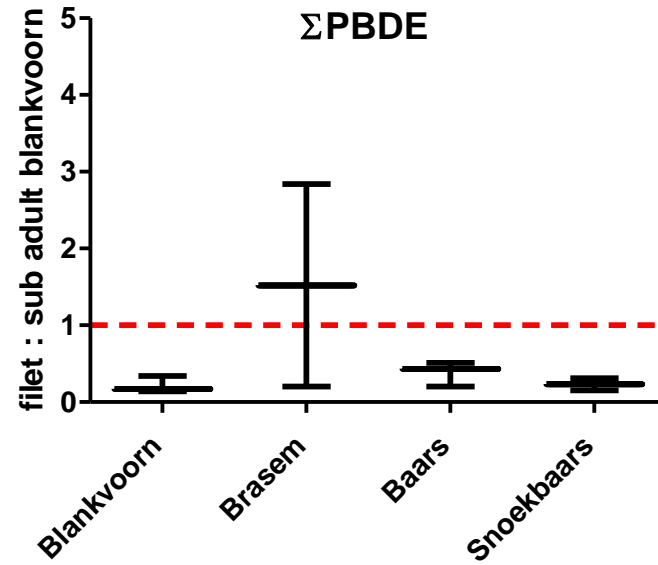
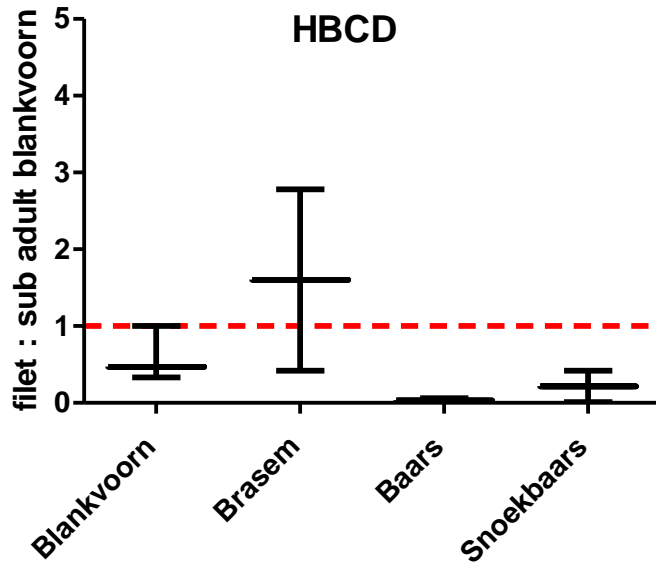
adulte filet vs sub adult geheel per soort(2)

Filet adult vs sub adult blankvoorn (1)

Filet adult vs sub adult blankvoorn (2)

Evaluatie keuze voor sub-adulte blankvoorn

- Voor risico doorvergiftiging zijn gehele sub-adulte vissen meest relevant
- **Hoe verhoudt het gehalte zich tot andere soorten?**
- Muv PFOS zijn gehalten in sub-adulte blankvoorn gelijk aan andere sub-adulte vissen. PFOS is lager in blankvoorn.
- **Hoe verhouden de gehalten in sub-adulte gehele zich tot gehalten in de filet van adulte vissen?**
- Muv kwik en PFOS zijn gehalten in sub adulte blankvoorn gelijk aan filet van adulten van andere soorten. PFOS en kwik zijn lager in sub-adulte blankvoorn.

Conclusies mbt gebruik sub-adulte blankvoorn

Voor meeste stoffen gehalten in sub adulte blankvoorn hoger of gelijk aan andere soorten en filets

Uitzondering mbt risico doorvergiftiging:

PFOS gehalte tot 8 x hoger in andere sub-adulte soorten

Uitzondering mbt risico humane voedselveiligheid:

PFOS en kwik gehalten tot 6 x hoger in filet

Ecological Quality Standards (EQS)

<i>µg/kg WW*</i>	voedselveiligheid	doorvergiftiging	EQS
HEPO	<i>0.0067</i>	33	<i>0.0067</i>
HCB	<i>10</i>	16.7	<i>10</i>
PFOS	<i>9.1</i>	33	<i>9.1</i>
ΣPBDE	<i>0.0085</i>	<i>0.0085</i>	<i>0.0085</i>
ΣTEQ	<i>0.0065</i>	<i>0.0065</i>	<i>0.0065</i>
HBCDD	6100	<i>167</i>	<i>167</i>
Kwik	500	<i>20</i>	<i>20</i>

* = standaard vis

De standaard vis

- 26 % droge stof
- 5% vet
- Trofisch niveau 4

Droge stof percentages

	Location	Roach	Bream	Perch	Pikeperch
Sub-adult whole	IJsselmeer	26	29	24	26
	Getijdenmaas	27	26	24	23
	Hollands Diep	-	25	-	22
	Ketelmeer	27	25	23	26
	----- <i>Average sub-adult whole</i>		27	26	24
Sub-adult filet	Ketelmeer	23	21	21	21
Adult filet	IJsselmeer	22	-	22	-
	Getijdenmaas	22	22	21	-
	Hollands Diep	22	24	-	21
	Ketelmeer	23	23	21	21
	----- <i>Average adult filet</i>		22	23	21

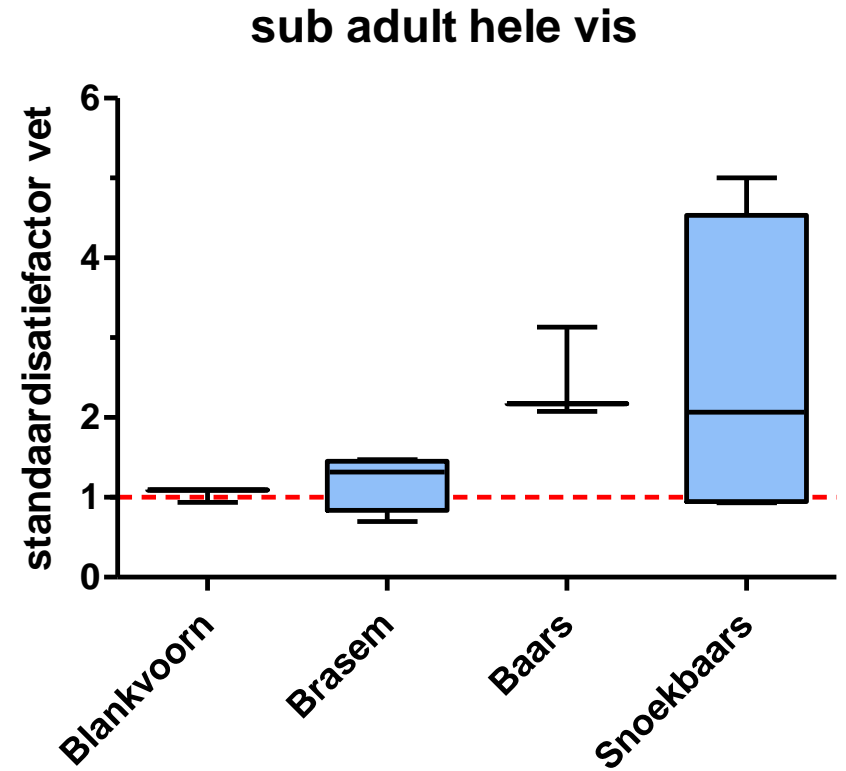
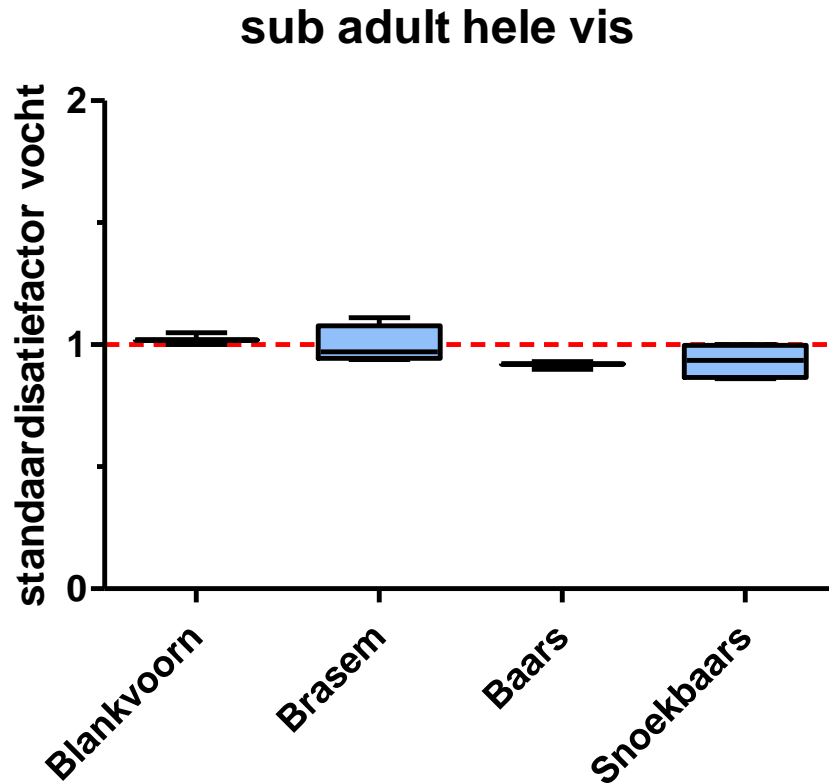
Geringe verschillen tussen soorten, range 21-29%

Vet percentages

		Roach	Bream	Perch	Pikeperch
Sub-adult whole	IJsselmeer	4.6	7.1	2.4	5.4
	Getijdenmaas	4.6	3.6	1.6	1.6
	Hollands Diep	-	4.0	-	1.0
	Ketelmeer	5.3	3.4	2.3	5.0
	<i>Average small fish whole</i>	4.8	4.5	2.1	3.3
Sub-adult filet	Ketelmeer	2.2	1.3	1.3	0.9
Adult filet	IJsselmeer	2.4	-	1.7	-
	Getijdenmaas	1.5	2.8	1.2	-
	Hollands Diep	2.8	5.1	-	0.9
	Ketelmeer	3.0	4.2	1.1	0.8
	<i>Average large fish filet</i>	2.4	4.0	1.3	0.9

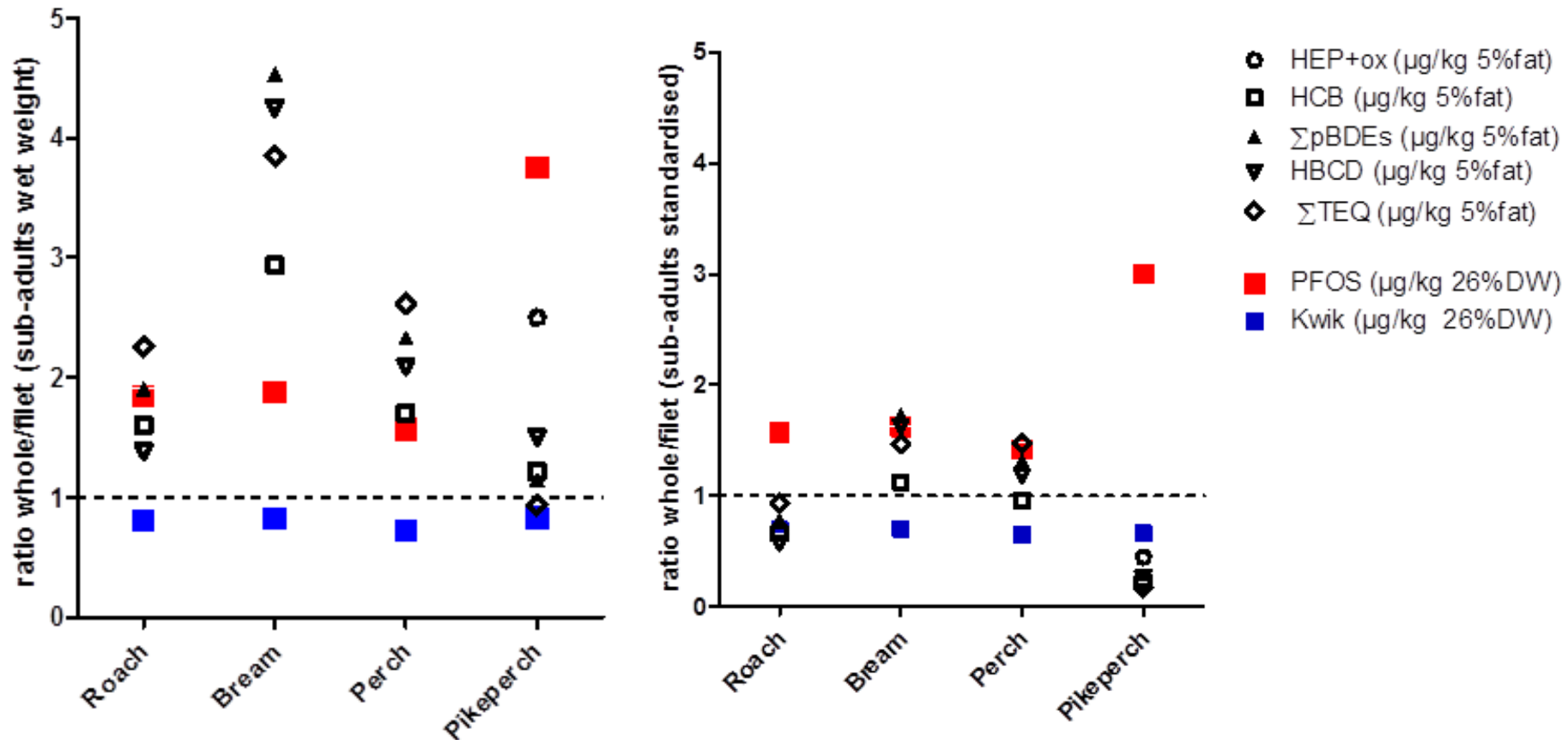
Grote verschillen tussen soorten, range 0.9-7.1%

Effect van standaardisatie droge stof en vet

Qua droge stof en vetgehalte is de sub-adulte blankvoorn de standaard vis

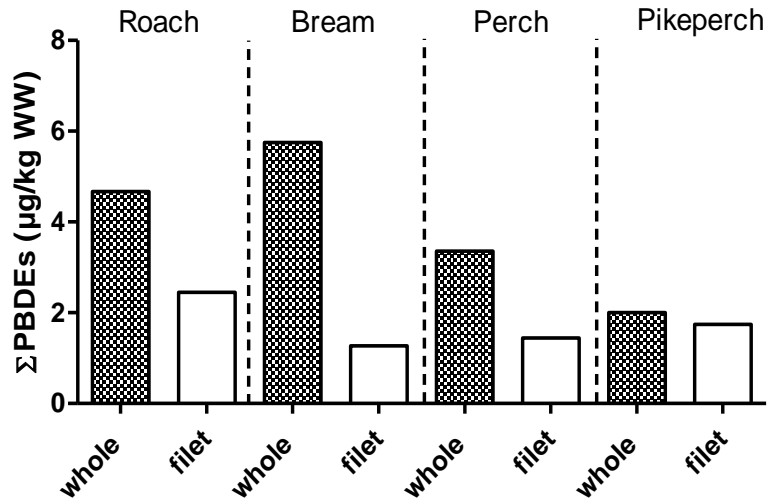
Effect van standaardisatie droge stof en vet op verhouding hele vis en filet

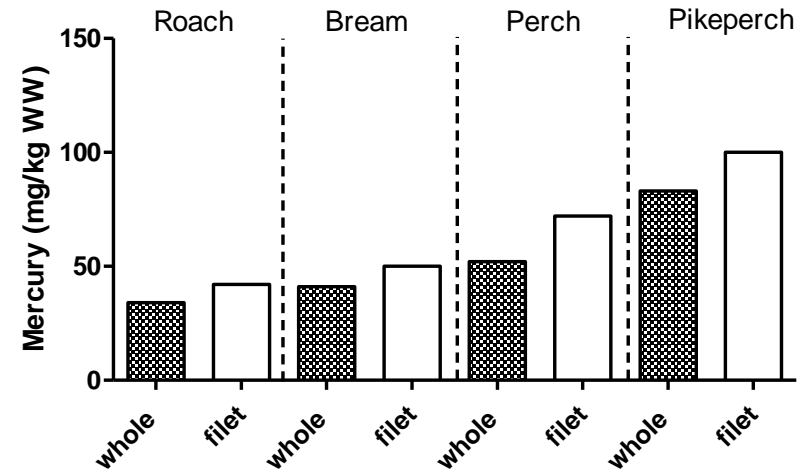
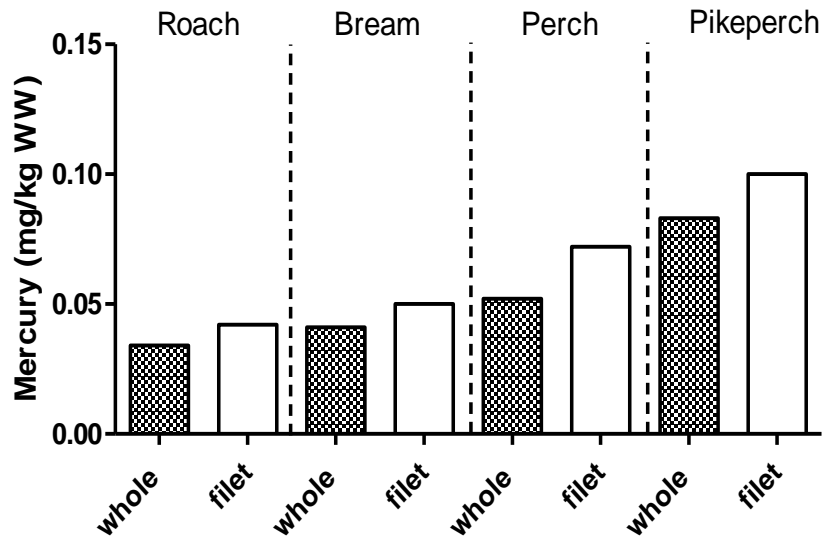
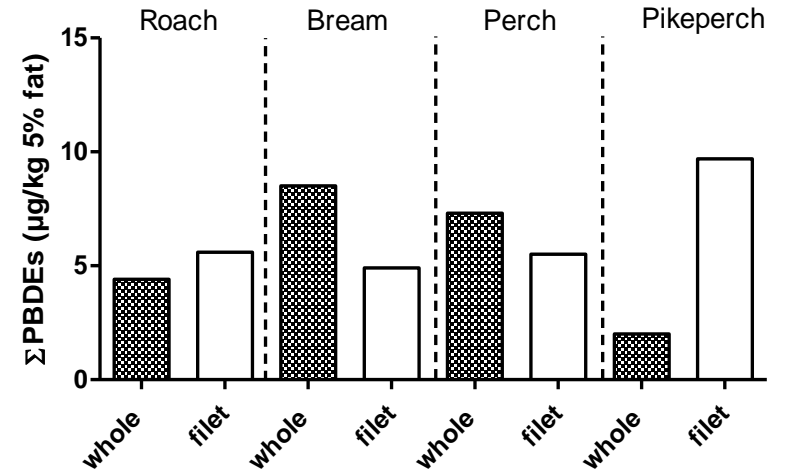

Standaardisatie

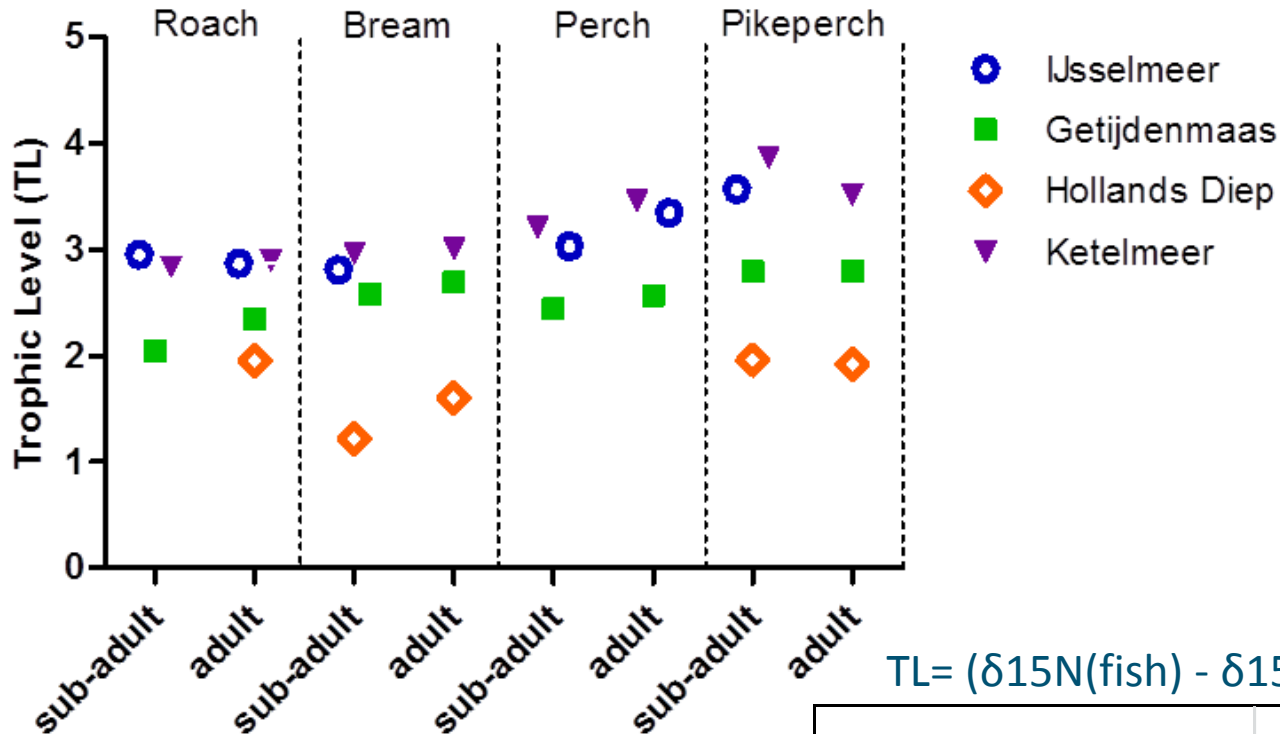
Ruwe meetdata

Gestandaardiseerd

Standaardisatie naar Trofisch niveau (1)

$$TL = (\delta^{15}N(\text{fish}) - \delta^{15}N(\text{mussel})) / 3.4 + 2$$

Mossel (Dresissena)	Location	BISON
		($\delta^{15}N$)
<i>Quagga mossel</i>	Ketelmeer	12.08
<i>Quagga mossel</i>	IJsselmeer	13.93
<i>Zebra mossel</i>	Getijdenmaas	14.33
<i>Zebra mossel</i>	Hollands Diep	15.85

Standaardisatie naar Trofisch niveau (2)

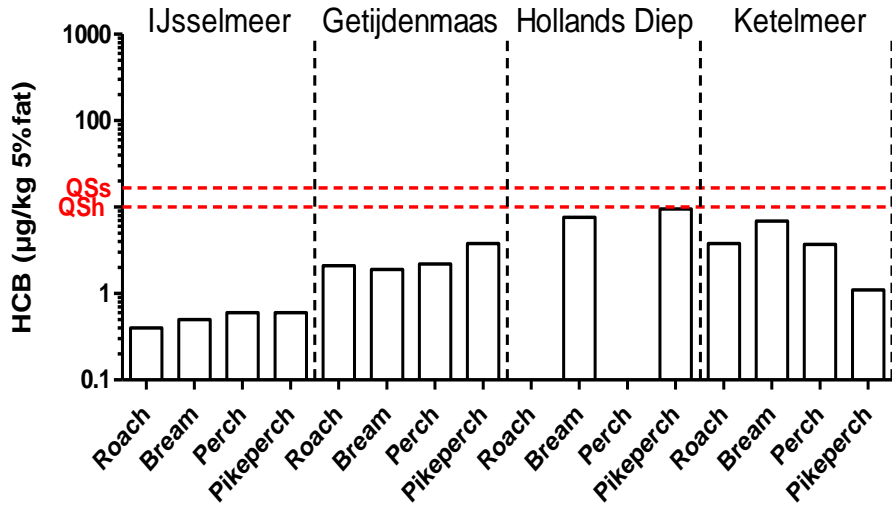
$$C_{TL4} = C_{\text{gemeten}} * TMF^{(4-TL_{\text{gemeten}})}$$

TMF: Trophic Magnification factor

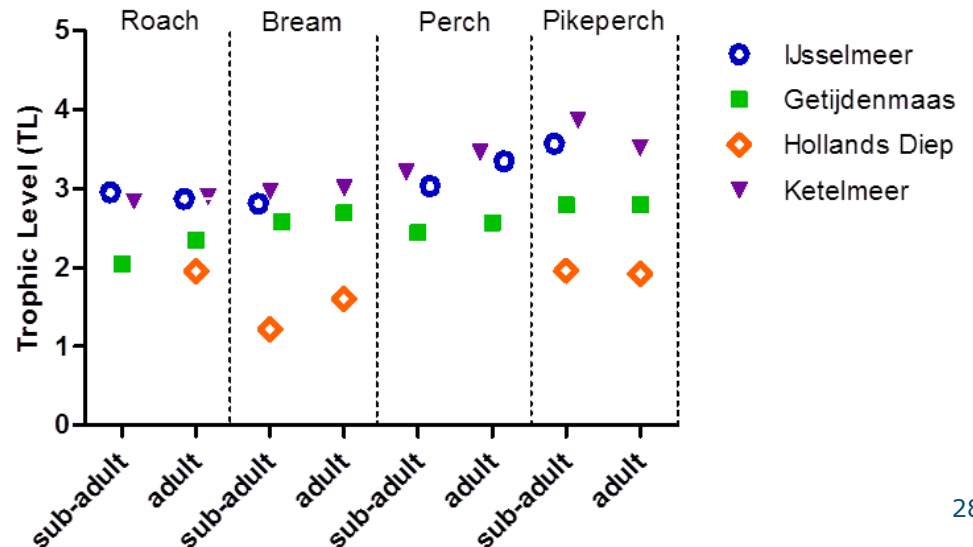
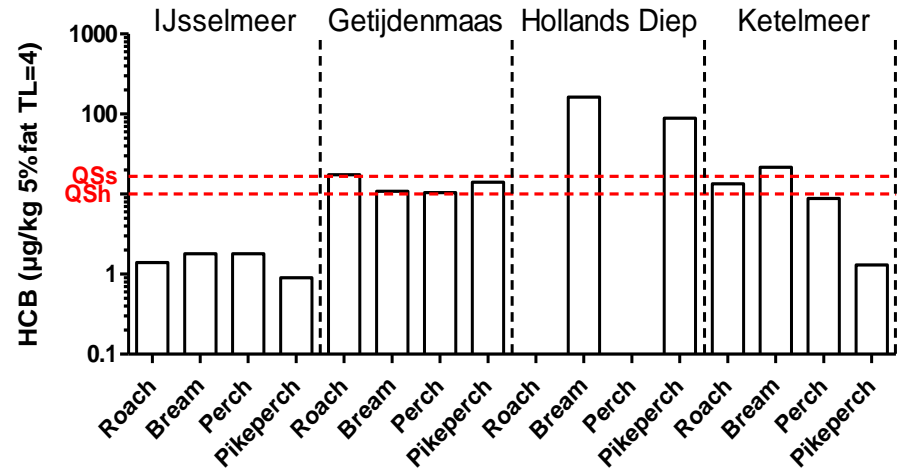
- stof specifiek nog niet vastgesteld
- Indicatief beschikbaar voor kwik en HCB

Standaardisatie naar Trofisch niveau (3)

sub-adult fish

sub-adult fish standardised to TL=4

Zijn HCB overschrijdingen in Hollands Diep en Getijdenmaas reëel?

Zin van standaardisatie

- Standaardisatie obv vet en droge stof is belangrijk
- Ideale vis heeft weinig standaardisatie nodig

- Standaardisatie obv trofisch niveau:
  - Vergelijkbaarheid waterlichamen discutabel
  - Biomagnificatiefactoren nog niet vastgesteld

Beoordeling obv beschermingsdoelen

	Beschermingsdoel: voedsveiligheid (adulte filet)							Beschermingsdoel: doorvergiftiging.			
	HEPO	HCB#	PFOS	∑pBDEs*	HCBD	∑TEQ*	HBCDD*	Mercury#	∑pBDEs*	∑TEQ*	HBCDD*
IJsselmeer											
Blankvoorn	<<<<<<		2.9	<<<<<<				3.8	15	54	
Brasem								2.2	11	41	
Baars	<<<<<<		6.5	62				3.8	14	93	
Snoekbaars								6	11	69	
Getijdenmaas											
Blankvoorn	30	1.4	1.1	78				1.0	13	189	
Brasem	<<<<<<	2.1	1.5	252				1.0	7.8	363	
Baars	37		4.1	368				2.0	13	699	1.1
Snoekbaars	<<<<<<		6.5	338				1.4	6.9	540	1.2
Ketelmeer											
Blankvoorn	<<<<<<			312				1.7	7.8	518	1.0
Brasem	<<<<<<	1.9	4.1	1856		1.5		2.2	8.7	995	1.7
Baars	<<<<<<		2.0	497				2.9	8.3	859	1.4
Snoekbaars	<<<<<<		2.9	500				4.2	4.9	235	

Compliance check op basis van sub-adulte blankvoorn

gestandaardiseerd op vet en vocht

Roach	Σ pBDEs	HEPO	PFOS	Mercury	Σ TEQ	HCB	HBCDD	HCBD
IJsselmeer	54	49	5.5	3.8				
Getijdenmaas	189	49	1.8	1.0				
Ketelmeer	518	28	1.0	1.7	1.0			

CONCLUSIES

Monitoring protocol:

- Standaardisatie op vet en vocht is zinvol,
- Standaardisatie op trofisch niveau nog niet goed mogelijk
- Sub-adulte blankvoorn is de standaard vis
- Ook beschermend voor voedselveiligheid m.u.v. PFOS

Compliance check:

- PBDEs en HEPO in alle waterlichamen zwaar overschreden
- PFOS en kwik in alle waterlichamen in mindere mate
- TEQ overschrijding in Ketelmeer en Getijdenmaas in geringe mate

Vragen?

